

JAKÉ MÍSTO MÁ HODNOCENÍ EKOSYSTÉMOVÝCH SLUŽEB V ROZHODOVÁNÍ?

Hodnocení ES přináší mnohé **argumenty a podklady** pro rozhodování o tom, jak hospodařit s přírodními zdroji tak, abychom podpořili nejen přírodu a krajinu, ale také kvalitu života.

Rozhodování v kontextu ochrany přírody a krajiny by mělo být výsledkem širší společenské debaty a mělo by **zahrnout více hledisek**. Kromě tradičnějších argumentů ochrany přírody, které často zdůrazňují, že příroda má vnitřní hodnotu sama o sobě, může být vhodné zohledňovat právě hledisko ES, které přináší ucelenější pohled na přínosy chráněných území.

Ekosystémové služby mohou být cenným vodítkem např. v kontextu:

- **Plánování konkrétních opatření** a způsobů hospodaření v cenných lokalitách a chráněných územích, např. při zvažování způsobu lesního hospodaření.
- **Plánování změn využití území**, zejména pokud jsou různé přínosy v konfliktu (např. produkce potravin a zadržování vody v krajině).
- **Nastavení finančních nástrojů** na národní úrovni, jako jsou například dotace v zemědělství a příspěvky programu péče o krajinu.
- **Šíření povědomí** o významu přírodních lokalit. Informování vlastníků, hospodářů a veřejnosti v chráněných územích může přinést větší podporu cílům ochrany přírody.

Vydalo: Centrum pro otázky životního prostředí Univerzity Karlovy © 2024
Grafika: David Škodný, 2123design s.r.o., tisk: Žaket • Foto: Jan Miklín, Přemysl Tájek a Šárka Mazánková

www.jednapriroda.cz | [@JednaPriroda](https://www.facebook.com/JednaPriroda)

JAKÁ JSOU OMEZENÍ HODNOCENÍ EKOSYSTÉMOVÝCH SLUŽEB?

Hodnocení ES je komplexní proces, který má často velké nároky na potřebná data a na kompetence v použití specifických metod biofyzikálního, ekonomického i sociokulturního hodnocení.

Stav našeho poznání v oblasti výzkumu ES se v posledních desetiletích rychle rozvíjí. I přesto stále existují limity, kterých si musíme být vědomi. Některé z nich zahrnují např.:

- **Složitost a různorodost ekosystémů:** Hodnocení ES vždy představuje určité zjednodušení („model“) ekologických a sociálních procesů.
- **Přenositelnost a zobecnitelnost hodnot:** Je obtížné přenést výsledky hodnocení ES jednoduše do jiného kontextu, např. přenášet hodnoty do jiných lokalit nebo zobecňovat z lokální úrovně na národní. Některé služby jsou poskytovány pouze v určitém časovém období, nebo jsou omezeny na konkrétní místa.
- **Vzájemné vazby mezi službami:** Komplexní interakce mezi různými ES mohou mít jak pozitivní, tak negativní dopady. Tyto interakce je mnohdy obtížné modelovat.
- **Kontext hodnoty:** Hodnota ES může být vnímána subjektivně různými lidmi a skupinami lidí v různém kulturním kontextu, což hraje roli u velké řady přístupů k hodnocení.

Odkaz na další publikace a tiskoviny včetně letáku **Přínosy přírody lidem**, který podrobněji shrnuje 17 kategorií přínosů.

Zatravněné pásy s mandloňovou alejí u Mikulova, CHKO Pálava ➤

Tento leták byl vydán díky projektu Jedna příroda s názvem „Integrovaný projekt LIFE pro soustavu Natura 2000 v České republice“ (Akronym: LIFE-IP: N2K Revisited) spolufinancovanému programem LIFE Evropské unie; číslo grantové smlouvy LIFE17 IPE/CZ/000005. Údaje a informace v něm uvedené vyjadřují stanovisko kolektivu autorů. Evropská komise není zodpovědná za jakékoliv použití informací, které tento leták obsahuje.

HODNOCENÍ EKOSYSTÉMOVÝCH SLUŽEB

V KONTEXTU PÉČE O CHRÁNĚNÁ ÚZEMÍ

PROČ VYHODNOCOVAT EKOSYSTÉMOVÉ SLUŽBY?

Na přírodním prostředí, které nás obklopuje, závisí kvalita našeho života i prosperita společnosti. Je proto potřeba zodpovědně **zvažovat, jak nakládáme s přírodou kolem nás** a se zdroji, které z přírody získáváme.

Péče o přírodu a krajinu se zaměřuje na dochované přírodní a kulturní hodnoty (např. cenná přírodní stanoviště, ohrožené druhy nebo krajinný ráz) jak v chráněných územích, tak mimo ně. Věnuje pozornost opatřením, která přispívají k obnově krajinných prvků a zlepšení stavu a fungování přírodních stanovišť. Tato opatření jsou však **přínosem i pro člověka a společnost**. Například zdravý a pestrý les dokáže tlumit změny klimatu díky poutání uhlíku v ekosystému.

Hodnocení ekosystémových služeb (ES) nám umožňuje **získat přehled i o těch přínosech přírody**, které nejsou na první pohled zřejmé nebo se projevují později či jinde než tam, kde vznikají. Díky pečlivému zhodnocení těchto přínosů je možné je **zohlednit v rozhodování** o využívání území. Hodnocení ES hraje roli také při **nastavování finančních nástrojů** podporujících určitý způsob péče o přírodu a krajinu, kterou zpravidla realizují zemědělci, lesníci, vlastníci pozemků nebo jiní hospodáři.

Vyhodnocení ES často ukazuje, že prostředky investované do péče o chráněná území přispívají nejen k lepšímu stavu krajiny, ekosystémů a na nich vázaných druhů, ale přinášejí i zřetelné přínosy pro společnost. **Péče o přírodu se v důsledku vyplatí nám všem.**

Přehrádky na melioračním příkopu, PR Černá hora

Louka s prstnatcem májovým u Poutnova, CHKO Slavkovský les

CO JSOU EKOSYSTÉMOVÉ SLUŽBY A JEJICH HODNOCENÍ?

Pod pojmem ekosystémové služby rozumíme přínosy, které příroda poskytuje lidské společnosti, některé přístupy proto užívají pojem přínosy přírody lidem. Příroda poskytuje jednak **materiální přínosy** (někdy zvané zásobovací), jako je potrava, zdroje energie nebo materiály. Dále jsou zde **nemateriální přínosy** (někdy zvané kulturní), kam řadíme např. fyzické a duševní zážitky při trávení času v přírodě nebo inspiraci, kterou z přírody čerpáme. V neposlední řadě zajišťuje příroda i řadu tzv. **regulačních přínosů**, kam zahrnujeme např. regulaci klimatu, kvality ovzduší či vody. Existuje více přístupů ke klasifikaci, většina ale rozlišuje tyto tři základní skupiny přínosů.

Hodnocení ES se zpravidla snaží **vyjádřit konkrétní hodnotu**, kterou ekosystémy lidské společnosti přinášejí (např. množství vody z povodňové vlny zadržené meandrujícím potokem), nebo **vyhodnotit změnu** v poskytování ES, pokud začneme území využívat jinak (např. při zavedení péče o vzácné lokality, nebo naopak při zastavení krajiny).

V procesu hodnocení je klíčové nejprve **vymezit relevantní ES** pro daný kontext, neboť v praxi je často možné se detailně zaměřit pouze na několik vybraných typů přínosů. Dále je třeba **zvolit metodu**, která je vhodná pro daný cíl hodnocení. ES se hodnotí různými metodami, **neexistuje jediný přístup** použitelný ve všech případech. Při výběru konkrétních metod **záleží zejména na konkrétní hodnotě ES, účelu hodnocení a proveditelnosti**, tedy např. na dostupnosti dat nebo možnostech jejich získání.

JAKÝMI ZPŮSOBY HODNOTÍME EKOSYSTÉMOVÉ SLUŽBY?

Rozlišujeme biofyzikální, ekonomické a sociokulturní hodnocení. V případě kombinace různých typů se pak jedná o tzv. integrované hodnocení.

Biofyzikální hodnocení vyjadřuje přínosy ve fyzikálních jednotkách, jako je množství vody zadržované v určitém území nebo množství uhlíku uložené v mrtvém dřevě, které je důležité pro regulaci klimatu. Využívají se zde metody, jako je například hydrologické modelování nebo sondy zjišťující množství uhlíku. Biofyzikální hodnocení může být někdy **samo o sobě dostatečné** pro některé účely (např. při vyhodnocení regulace množství vody v suchém poldru jako protipovodňové ochrany), jindy může sloužit jako **podklad pro ekonomické hodnocení**.

Ekonomické hodnocení zpravidla používá vyčíslení přínosů v penězích. Díky tomu je možné **porovnávat** více alternativ např. při plánování změn v hospodaření (metodou porovnání nákladů a přínosů). Umožňuje např. posoudit vzácnost přírodních zdrojů a jejich udržitelné rozdělování. Ekonomické hodnocení může sloužit i jako **podklad pro nastavení finančních nástrojů** ochrany přírody, jako je finanční podpora v péči o vzácné lokality. Umožňuje také **vyhodnotit vliv změn** ekosystémů nebo efekt finančních nástrojů spojených s hospodařením a péčí o krajinu (zdanění, dotace) na ekonomické faktory, jako je lokální zaměstnanost nebo hrubý domácí produkt.

Sociokulturní hodnocení se zaměřuje na to, **jaký význam přisuzují přínosům přírody sami lidé**. Díky využití metod jako jsou dotazníky, rozhovory nebo skupinové diskuze je možné např. vyhodnotit atraktivitu chráněných území pro rekreaci, zjistit preference místních obyvatel vůči konkrétním ES při plánování změn využívání území nebo prostorově zmapovat synergie a konflikty mezi různými ES. To může být velmi důležité **zejména pro hodnocení některých nemateriálních přínosů přírody** (např. vztah k místu).